

ARIF NİHAT ASYA ANADOLU LİSESİ

REHBERLİK SERVİSİ

MESLEK SEÇİMİ

Meslek, bireylerin hayatını kazanmak için yaptığı kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi, becerilere dayalı etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir. Meslek kişinin kimliğinin en önemli kaynağı olup, onun etraftan saygı görmesine, başkaları ile ilişki kurmasına, toplumda bir yer edinmesine ve işe yaradığı duygusunu yaşamasına olanak veren bir etkinlik alanıdır. Meslek seçimi, bireyin tercih ettiği yani girmek istediği meslekler arasından birini ayırması ve buna girmesi için çaba göstermesidir, bir insan mesleği seçmekle yaşam tarzı konusunda da seçim yapmış olur. Çünkü meslek kimlerle etkileşimde bulunacağımızı, ne giyip ne giymeyeceğimizi, evliliğimizi ve bunun gibi birçok şeyimizi etkileyecektir.

Birey; yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda meslek olarak seçtiği alanda başarılı, verimli ve mutlu olur. Özelliklerini göz önünde tutmadan rastgele seçim yaptığında başarısız, verimsiz ve mutsuz olur. Bu nedenle birey, meslek seçerken kendi özellikleri ile seçeceği mesleğin nitelikleri arasında uygunluk olmasına dikkat etmelidir. Meslek sadece para kazanma aracı değildir. Meslek, her şeyden önce yetenekleri kullanma, kendini gerçekleştirme ve geliştirme yoludur.

Mesleki Rehberlik; ilk kez 1909'da Parsons tarafından tanımlanmıştır. Gençlerin çeşitli meslekleri tanımaları ve kendi özelliklerine uygun olan meslekleri seçmeleri, seçtikleri mesleklere hazırlanmaları ve mesleki yönden gelişmeleri amacıyla yapılan yardım hizmetleridir. Bu hizmetler, eğitim süreci içinde, rehberlik alanında yetişmiş uzmanlar önderliğinde, öğretmenler ve diğer ilgililerin yardım ve işbirliğiyle yürütülür.

Mesleki Rehberlik Hizmetleri şu üç aşamada gerçekleştirilir:

I. Bireyi (öğrenciyi) tanıma

II. Meslek alanlarını tanıma

III. Bireyin kişisel nitelikleri ile mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında bağlantı kurarak kendine uygun bir mesleği seçmesine yardım etme.

Bu hizmetlerdeki mantık oldukça basit ve geçerlidir: Bireyler birbirlerinden farklı özelliklere sahiptir. Meslekler de çeşitli niteliklere sahip olmayı gerektirir. O halde birey kendi özelliklerine uygun olan mesleği seçerse başarılı ve verimli olacağı gibi psikolojik yönden de doyum sağlar ve mutlu olur. Böylece $2x2=4$ eder gibi açık ve kolay görülen bu denklemi çözmek gerçekte bu kadar basit değildir. **Neden?** Nedenini yeni sorularla düşünelim: **Birey çocukluktan başlayarak kendini tanıma**

yeterli ve bilinçli bir düzeye gelebiliyor mu? Meslekleri yeterli ve gerçekçi olarak ne ölçüde tanıyıp her meslekte hangi özelliklerin gerekli olduğunu ne kadar öğreniyor? Seçme özgürlüğüne ne derece sahip? Meslek seçmenin gerçekte ne kadar önemli bir karar olduğunun farkında mı? Bu seçim üzerinde yeterince duruyor mu?

Kuşkusuz bu sorular çoğaltılabilir ve bunların yanıtları, uygun meslek seçmenin çok kolay olmadığını gösteren kanıtlar ortaya koyar. Mesleki rehberlikte belki de ilk ve en önemli adım, bireyin meslek seçimi yapmanın yaşamındaki en önemli kararlardan biri olduğunu görmesini sağlamaktır.

Bireyin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler Nelerdir?

BİREYSEL KOŞULLAR: Yapılan araştırmalarda yetenek, beceri gibi bireysel özelliklerle ilgi ve isteklerin meslek seçiminde önemli rol oynadıkları bilinmektedir. Yine maddi olanaklar ve statü; kolay, zahmetsiz ve rahat bir iş olması da bireyin meslek seçiminde zaman zaman etkili olmaktadır. Günümüzde kendi özelliklerimizi daha iyi anlamamızı sağlayan ve mesleki yönelimlerimizi gösteren ölçekler geliştirilmiştir. Bu ölçekler çok uzun maddeli ve zaman alıcı çalışmalardır. Bazıları internette online olarak bulunabilmektedir(Holland Mesleki Yönelim Envanteri, Mesleki olgunluk ölçeği, vb.). Bu çalışmaların sonuçları, bize genel bir mesleki bilgi ve yönlendirme sağlayabilir.

AİLE: Çocuğun veya gencin meslek seçiminde ailenin pek çok etkisi vardır.

a) ailenin sosyoekonomik düzeyinin gencin melek seçimini olumlu veya olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Araştırma bulguları göstermiştir ki sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerde gençler, yetenek ve ilgileri doğrultusunda meslek seçme şansına sahip olabilmektedirler. Sosyoekonomik olanakları elverişsiz olan ailelerde gençler için genellikle kısa zamanda para getireceği veya mevki sağlayacağı düşünülen bir iş tercih edilmektedir.

b) Baba otoritesinin egemen olduğu ailelerde ve baba mesleğini sürdürme çabası içinde olanlarda genellikle çocuğun özellikleri veya mutluluğu ön plana alınmaz. Önemli olan gencin, babasının yolunda ilerlemesidir. Bu ailelerde çocuk, küçük yaştan itibaren baba mesleğini seçecek şekilde koşullandırılır.

c) Bazı aileler kendi yaşamlarında gerçekleştirmedikleri arzularını, çocuklarının yaşamında gerçekleştirmek için uğraşırlar. Baba, gençliğinde giremediği bir iş alanında veya sahip olmadığı bir meslek dalında, oğlunu görmek için, ona baskı yapar. Anne, okuyup çalışmadığı için, kızının okumasını ve meslek sahibi olmasını ister ve onu sürekli zorlar. Burada da gencin ilgi ve yetenekleri göz önünde tutulmaz. Aile için önemli olan anne veya babanın idealinin gerçekleşmesidir.

d) Bazı aileler de çocuklarına; bazı işlerin önemli ve itibarlı, bazılarının değersiz ve önemsiz olduğunu söylerler. Bu durum çocuklarda, belli meslekler hakkında ön yargıların oluşmasına yol açar. Bu şekilde aile, dolaylı bir biçimde gencin meslek seçimini etkilemiş olur. Oysa meslek seçiminde göz önünde tutulması gereken nokta, sadece mesleğin toplumsal saygınlığı değil, onun bireye uygunluk derecesidir.

e) Bazı ailelerin meslek seçiminde çocuklarını tamamen başıboş bıraktıkları gözlenir. Aile, çocuğu bağımsız bir karar almakta serbest bırakmakla, meslek konusunda çocuğunu yönlendirmekten kaçınır ve sorumluluktan da kurtulmuş olduğunu zanneder.

f) Olumsuz etkileri olan ailelerin yanı sıra meslek seçim konusunda, çocuğuna yardımcı olmaya çalışan, çocuğunun yetenek, beceri ve ilgilerini göz önünde tutarak ona yol gösteren, meslek seçimi konusunda onu uyaran, kendi arzu ve anlayışlarına ters düşse de, çocuklarının seçimini onaylayan ve ona destek olan aileler de vardır.

RASTLANTILAR: İnsan yaşamının pek çok alanında olduğu gibi, meslek seçiminde de tesadüfün rolü büyüktür. Araştırmalara göre, gençlerin çoğu belli bir işi veya belli mesleğe götüren öğrenim biçimini seçme konusunda kararsızdır, kararlı olanlar ve ne istediklerini bilenler ise azınlıktadır. Gençlerin çoğu ya kendi özelliklerinden emin olmadıkları ya meslekleri iyi tanımadıkları ya da her iki alanda yeterli bilgiye sahip olmadıkları için bir kararsızlık, bir şaşkınlık, bir bocalama evresi geçirirler. Bu evreyi atlatmadan, süratle karar vermek durumunda kalırlarsa, bazen kendilerine ilk önerilen işi kabul ederler. Böylece ani bir kararla kendilerini bir mesleğin içinde bulurlar. Burada genç, bilinçli bir karar verme fırsatına sahip olmadığından, rastlantılar onun meslek seçimini etkilemiş olur.

ÇEVRE: Çevresel koşullar da bireyin meslek seçiminde etkili olmaktadır. Bireyin yaşadığı bölge, bu bölgede yaygın olan bir iş veya mesleğin bulunması, gencin yapacağı seçimi etkileyebilmektedir. Örneğin, yaşadığımız bölgenin sanayii bakımından zengin olması gençleri bu alanlara yöneltmektedir.

BİR MESLEK NASIL İNCELENİR?

Bir meslek hakkında ne yönlerden bilgi toplamalıyız? Bu sorular aşağıdaki şekilde listelenebilir.

1. Mesleğin gerektirdiği faaliyetler, yapılan işin özellikleri... İşte gereken sorumluluklar, görevler, güçlükler nelerdir? Bu meslek ne gibi etkinlikleri kapsamaktadır? Sorusunu cevaplayacak ve işin esas yapısını ortaya koyacak bilgiler.

2. Çalışma ortamı ve koşulları? İş nasıl bir ortamda yürütülüyor. Bu ortamda neler kullanılıyor, kimlerle çalışılıyor? Günlük, haftalık çalışma saatleri, çalışma koşullarının güç olup olmadığı.

3. Bu meslekte çalışanlarda aranan nitelikler yaş, cinsiyet, boy, ağırlık, duyu organlarının hassaslığı gibi nitelikler yönünden bir sınırlama ya da tercih durumu var mı? Yabancı dil bilme, bilgisayar kullanma vb. yeterlilikler gerektiriyor mu?

4. Mesleğe hazırlanma ve giriş nasıl olmaktadır? Meslek nasıl bir eğitim gerektiriyor? Eğitimi veren kurumlar, süresi, bu okullara giriş koşulları, okuldan sonra staj-uygulama gerekip gerekmediği... İşe giriş sınavla mı, koşulları nasıl?

5. Meslekte ilerleme ve kazanç durumu vb. Mesleğin başlangıçtaki kazanç ve statüsü nasıldır? Bu statü ve gelir nelere bağlı olarak ve nasıl artmaktadır? Meslek ömür boyu sürecek nitelikte midir, emeklilik koşulları nasıldır?

Mesleklerle ilgili toplayacağımız bu bilgiler karar verme süreçlerimizi oldukça kolaylaştıracaktır. Mesleki rehberlik süreçlerinde rehberlik servisinden destek isteyebilir, randevu olarak görüşme talebinde bulunabilirsiniz.

Merve Farımaz

Psikolojik Danıřman

Yararlanılan Kaynaklar

Binnur Yeřilyaprak, Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya

Uyguç, N.(2003). Cinsiyet, bireysel deđerler ve meslek seđimi. *D.E.Ü.İ.B.F.Dergisi*. 18(1): 93-103

Muharrem Vedat Eryetiř, Meslek Seđimi ve Mesleki Rehberlik

Norma Razon, Meslek Seđimi ve Mesleğe Yönelme